

VA-plan 2020-2035

VATTEN- OCH AVLOPPSPLAN 2020-2035	Datum för beslut: 2021-06-07
Kommunstyrelseförvaltningen	Reviderad: xxxx-xx-xx
Beslutsinstans: Kommunfullmäktige	Giltig till: 2035-12-31

vännäs

Kommunstyrelseförvaltningen

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1	Bakgrund och syfte	1
1.2	Ansvarsfördelning.....	1
1.3	VA-planens uppbyggnad	2
2.	Plan för kommunen i stort	3
2.1	Kommunikation och organisation.....	3
2.2	Digitalisering och datahantering.....	4
2.3	Resurshushållning, kretslopp och hållbarhet	4
2.3.1	Hållbarhetsindex	4
2.3.2	Slamhantering	4
2.3.3	Avfall.....	5
2.4	Beredskap.....	5
2.5	Konsekvensanalys	6
2.5.1	Ekonomiska konsekvenser.....	6
2.5.2	Miljökonsekvenser	6
2.5.3	Sociala konsekvenser	6
3.	Plan inom kommunalt verksamhetsområde	7
3.1	Planering för hållbar dricksvattenförsörjning.....	7
3.2	Planering för hållbar spillvattenförsörjning	7
3.3	Planering för drift, underhåll och förnyelse av ledningsnät	8
3.4	Ekonomi	8
3.5	Konsekvenanalys.....	9
3.5.1	Ekonomiska konsekvenser.....	9
3.5.2	Miljökonsekvenser	9
3.5.3	Sociala konsekvenser	9
4.	Plan utanför kommunalt verksamhetsområde	10
4.1	Enskild VA-försörjning	10
4.1.1	Dricksvatten	10
4.1.2	Avloppsanläggningar	11
4.2	Gemensamhetsanläggningar för VA.....	12
4.2.1	Dricksvatten	12

4.2.2	Avloppsanläggningar	13
4.3	<i>I väntan på kommunal VA-utbyggnad</i>	<i>13</i>
4.4	<i>Ekonomi</i>	<i>13</i>
4.5	<i>Konsekvenanalys.....</i>	<i>14</i>
4.5.1	Ekonomiska konsekvenser.....	14
4.5.2	Miljökonsekvenser	14
4.5.3	Sociala konsekvenser	15
5.	Plan för VA-utbyggnad.....	15
5.1	<i>Metod för prioritering och val av områden</i>	<i>15</i>
5.2	<i>VA-utbyggnadsplan</i>	<i>16</i>
5.2.1	Beskrivning av områdena	16
5.3	<i>Vad innebär VA-utbyggnaden för berörda fastighetsägare?</i>	<i>24</i>
5.4	<i>Konsekvenanalys.....</i>	<i>26</i>
5.4.1	Ekonomiska konsekvenser.....	26
5.4.2	Miljökonsekvenser	26
5.4.3	Sociala konsekvenser	26
6.	Nollalternativ	27
7.	Referenser	28
	Bilaga 1 - Ordlista och begreppsförklaring.....	29
	Bilaga 2 - Lagar, styrande dokument och mål.....	31

1. Inledning

1.1 BAKGRUND OCH SYFTE

Enligt Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram behöver Sveriges kommuner arbeta fram så kallade vatten- och avloppsplaner (VA-planer) för att möta framtidens behov av hållbar VA-försörjning och för att följa miljö kvalitetsnormerna (Vattenmyndigheterna, 2016). Är de väl sammanställda ger de kommunerna goda förutsättningar till ett långsiktigt och hållbart arbete med dricksvatten, spillvatten och dagvatten. En VA-plan innehåller åtgärder, handlingsplaner och tidsramar för vatten- och avloppsplanering både inom och utanför kommunalt verksamhetsområde. Den innehåller även åtgärder inom organisation och kommunikation vilket är grundläggande för att lyckas med arbetet.

Framtiden ställer höga krav på kommunerna när det gäller att säkra en trygg VA-försörjning för invånarna. Utmaningar som kan förväntas är bland annat åldrade anläggningar och infrastruktur i kombination med ökade miljökrav. Klimatförändringarna ställer högre krav på en god dagvattenhantering i och med ökade och intensifierade nederbörds mängder vissa perioder på året samtidigt som det förväntas bli svårare torkperioder andra perioder på året vilket kan hota vår vanligtvis goda dricksvattenförsörjning. Det kommer krävas en ökad kunskap kring kretsloppsanpassade lösningar där resurshushållning är i fokus.

Syftet med en VA-plan är att arbeta fram tydliga, långsiktiga och strategiska riktlinjer och åtgärder för en hållbar vatten- och avloppsförsörjning inom kommunen. Tidigare har en VA-översikt samt en VA-policy arbetats fram, och denna VA-plan är en produkt av det tidigare arbetet. Dagvattenstrategin är utformad i ett enskilt dokument men utgår från samma förarbeten som VA-planen.

Figur 1. Flödesschema över VA-planeringen. VA-planen är det tredje steget i processen.

1.2 ANSVARFÖRDELNING

Det högst beslutande organet inom en kommun är kommunfullmäktige och har därmed också det övergripande ansvaret för vatten- och avloppsförsörjning. Det är i kommunfullmäktige som det beslutas om kommunens organisation och med detta var ansvaret för VA-frågorna ligger. Det dagliga arbetet med VA ligger hos Kommunstyrelseförvaltningen. Arbetet med VA innebär bland annat att bedriva VA-verksamhet, kommunal fysisk planering samt arbete med tillsyn över såväl kommunala som enskilda avlopps- och dricksvattenanläggningar.

Tabell 1. Ansvarsområden för VA-frågor i Vännäs kommun.

Ansvarsområde	Ansvarig
Övergripande	Kommunfullmäktige
Huvudman kommunalt VA	Kommunstyrelsen
Ansvar för tillsyn kommunalt VA	Plan- och miljönämnden
Ansvar för drift enskilt VA	Fastighetsägaren
Ansvar för tillsyn enskilt VA	Plan- och miljönämnden
Fysisk planering	Plan- och miljönämnden

Initiativ till att ta fram en VA-plan togs gemensamt i samverkan mellan de så kallade ”Kranskommunerna”; Vännäs, Nordmaling, Robertsfors och Bjurholm kommun. *Översiktsplanen för Vännäs kommun 2017-2030* (som antogs 2018) lyfter även att en VA-plan samt en dagvattenstrategi ska tas fram senast 2020 (Vännäs kommun, 2018). Strukturen i VA-planen är enhetlig för de fyra kommunerna, men genom att den är geografisk specifik är den likväl unik för respektive kommun. Arbetsprocessen följer i stora drag Havs- och vattenmyndighetens rekommendationer i *Vägledning för kommunal VA-planering* HaV rapport 2014:1 (Havs- och vattenmyndigheten, 2014).

Arbetet har genomförts av en arbetsgrupp av tjänstemän från infrastrukturavdelningen samt miljö- och byggavdelningen med Hanna Åbrink, VA-strateg, som projektledare.

1.3 VA-PLANENS UPPBYGGNAD

Varje del inleds med en beskrivande del om situationen och åtgärdsbehoven för just det kapitlet. De åtgärder som planeras presenteras sedan i tabeller med tidsplan och ansvarig organisation eller avdelning. Åtgärderna utgår från de behov, utvecklingsmöjligheter och risker som det redogjordes för i *VA-översikten* och de ställningstaganden som har formulerats i *VA-policyn*.

Planen följer i princip samma struktur som VA-policyn, det som skiljer är delen som behandlar dagvatten vilken följs upp i den separata *dagvattenstrategin* och berörs därför inte i detta dokument. Följande huvudrubriker tas upp i denna plan:

- Kommunen i stort
- Inom kommunalt verksamhetsområde
- Utanför kommunalt verksamhetsområde
- VA-utbyggnad

VA-planen har en planperiod på 15 år och de flesta åtgärder som nämns planeras att genomföras under denna tidsperiod. Vissa åtgärder bedöms att genomföras på längre sikt och vissa är ett kontinuerligt arbete och sker därför löpande. De åtgärder som antas genom denna plan ska verkställas genom att de införlivas i kommunens verksamhetsplanering och verksamhetsbudget. Vissa åtgärder kan behöva lyftas i politiska instanser för enskilda beslut, detta efter att ett mer detaljerat beslutsunderlag har arbetats fram.

Arbetsgruppen ska följa upp genomförandet av planens åtgärder samt identifiera behov av eventuell revidering och uppdatering av innehållet. Planen är ett levande dokument som ska aktualitetsförklaras en gång per mandatperiod.

2. Plan för kommunen i stort

Kommunens översiktsplan är starkt styrande vid planering av hur mark och vatten ska användas och VA-planering är en viktig pusselbit i detta. För samhällsplaneringen i stort är det nödvändigt att det finns en bra samordning både inom och mellan olika planer. Idag anses det finnas väl fungerande rutiner mellan infrastrukturavdelningen och miljö- och byggavdelningen när nya planer tas fram. Detta är viktigt att det finns en långsiktigt hållbar lösning för VA-försörjningen innan viktiga beslut inom planprocesserna antas.

2.1 KOMMUNIKATION OCH ORGANISATION

Ansvarsfördelningen för vatten- och avloppsförsörjningen i kommunen är fördelad mellan flera olika parter och rollfördelningen kan ibland vara komplex. VA-planen är ett bra verktyg för att kommunicera internt i kommunen men också för att informera och kommunicera med medborgarna. Information ska finnas lättillgängligt gällande vilka regelverk, stadgar och policys som gäller. Det ska också finnas information om vad som planeras i framtiden och hur detta påverkar medborgarna. Även vilka krav som ställs på den enskilde, VA-huvudmannen samt politikerna, gällande VA-försörjningen, ska vara tydligt.

Vännäs är en förhållandevis liten kommun vilket gör att god samverkan med närliggande kommuner blir extra viktig. Kompetens, resurser och idéer ska enkelt kunna delas och inom VA-försörjning anses det ha särskild betydelse eftersom vatten inte styrs av kommungränser. Redan idag finns ett gott samarbete inom nätverket "Kransen" som består av kranskommunerna runt om Umeå; Vännäs, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln och Bjurholm. I denna grupp samverkar man kring frågor inom VA, renhållning samt gator och parker. VA-samverkan sker även genom nätverket "VA-sen" som består av alla kommunerna i Västerbottens län samt Arjeplog och Arvidsjaur. Nätverket initierades av Region Västerbotten 2009. Miljösamverkan Västerbotten har funnits sedan 2012 och är ett regionalt samverkansforum för länets miljökontor. Syftet är att diskutera frågor, samverka i projekt och genomföra utbildningar. Gällande VA-frågor är det ett forum där det finns möjlighet att samverka kring tillsyn och prövning av enskilda avlopp.

Dessa samverkansgrupper är exempel på god samverkan och det är viktigt att dessa nätverk är fortsatt aktiva.

Kommunikation och samverkan inom kommunens egen organisation är också en viktig del av arbetet med en hållbar VA-försörjning. I dagsläget finns det en fungerande arbetsmetod vid planarbete då det sker en dialog mellan plan- och bygghandläggare, miljöinspektörer och VA-avdelningen. Detta för att motverka att det exempelvis tas fram detaljplaner för bostäder utan att veta förutsättningar för VA.

2.2 DIGITALISERING OCH DATAHANTERING

Arbetet med dokumentering och digitalisering är en viktig del för att på ett hållbart sätt kunna behålla och föra vidare viktig kunskap och information. Inom kommunen pågår det arbete med digitalisering bland annat genom Digital Agenda 2018-2020 (Vännäs kommun, 2018). Syftet med detta är att lägga en grund och främja utvecklingen av digitalisering inom kommunen. Detta skall leda till att säkerställa verksamheterna så att de är driftsäkra och mindre sårbara.

GIS (Geografiska informationssystem) är en del inom digitaliseringen. Att kunna ajourhålla och presentera information digitalt tillsammans med ett geografiskt läge (geodata) ger samma lägesbild. Detta är ett viktigt arbete för att verksamhetens dokumentering, digitalisering och drift skall fungera på lång sikt. GEOSECMA är ett viktigt arbetsverktyg i det dagliga arbetet med VA. Det finns behov av att upprätta rutiner för ajourhållning av det data som kommunens använder sig av i olika delar av VA-verksamheten, exempelvis vid ledningsförnyelse och avloppsinventering.

2.3 RESURSHUSHÅLLNING, KRETSLOPP OCH HÅLLBARHET

2.3.1 Hållbarhetsindex

Svenskt vatten har utvecklat ett verktyg för hållbarhetsindex (Svenskt vatten, 2020). Detta kan användas av de som sköter den dagliga VA-försörjningen inom kommunen för att mäta nuvarande status för hållbarhetsarbetet samt inom vilka områden som det finns förbättringspotential. Svenskt Vatten använder även resultaten från undersökningarna till att identifiera de utmaningar som deras medlemmar (d.v.s. kommunerna) har framför sig och utifrån det utveckla rådgivning, stöd och kurser. Hållbarhetsindex utgår från 14 parametrar innehållande 82 frågor och svaren resulterar i olika färgindex; grön (bra), gult (bör förbättras) eller rött (måste åtgärdas). Resultatet för Vännäs kommun 2019 är att 43 frågor värderas med grönt, 20 frågor värderas med gult och 19 frågor värderas med rött. De frågor som har värderats med rött är framför allt de frågor som berör VA-planering på olika sätt. Långsiktigt planeringsarbete pågår bland annat genom denna VA-plan vilket gör att dessa värden kommer förbättras. Det går även att utläsa att det finns förbättringspotential inom bland annat områden om återvinning av fosfor och hushållning med energi.

2.3.2 Slamhantering

Betänkandet från utredningen om Giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam (M 2018:08) som fått namnet *Hållbar slamhantering* (SOU 2020:3) är överlämnat till uppdragsgivaren Regeringen och har även varit ute på remiss. Förslagen i utredningen handlar sammanfattningsvis om antingen ett totalt förbud mot spridning av avloppsslam (med mycket få undantag) alternativt ett spridningsförbud med undantag för hygieniserat och kvalitetssäkrat slam på produktiv jordbruksmark. Undantaget i förslag två kan med stor sannolikhet gälla en kvalitetssäkring i samma nivå som idag gäller för att ett reningsverk ska få en Revaq-certifiering. För få en sådan certifiering krävs ett aktivt och strukturerat uppströmsarbete som sker utifrån Revaqs regler. Det föreslås även krav på återvinning av minst 60 % av fosfor från avloppsslammet från anläggningar över 20 000 pe. I utredningen ges förslag på 12 eller 15 år från bestämmelsernas ikraftträdande beroende på anläggningens storlek. Det föreslås även att Naturvårdsverket ska få i uppdrag att koordinera det nationella uppströmsarbetet samt reglera andra organiska gödselmedel. Detta eftersom det förväntas uppstå nya former av avloppsfraktioner (exempelvis biokol) som ersättning för slam, vilka också kräver reglering.

Slam uppkommer i de olika reningsprocesserna i reningsverken samt från tömning av de enskilda avloppsbrunnarna. I dagsläget komposteras slammet och används sedan som sluttäckning på kommunens deponi, vilket kommer pågå till någon gång under 2021 då den ska avslutas enligt beslut i Kommunfullmäktige. Efterbehandlingen beräknas pågå ytterligare ca ett år utifrån en avslutningsplan och efter det krävs en annan plan för slammet, d.v.s. ungefär 2023. Dagens vetenskap är utifrån ovanstående utredning att det i framtiden kommer antas förbud mot användning av avloppsslam på åkermark med eller utan undantag. Vännäs kommuns tidigare målsättning att sprida sitt avloppsslam på jordbruksmark anses därför inte längre vara aktuell med nuvarande slamkvalité. En långsiktig lösning av slamhantering behöver tas fram. Dessa nya bestämmelser kommer beröra alla kommuner och en gemensam lösning kan därför vara aktuell.

2.3.3 Avfall

Förutom slam genererar VA-verksamheterna även andra typer av avfall. Från reningsverken bildas det gallerrens och sand från sandfången. Gallerrens samlas upp i container och transporteras till värmeverket på Dåvamyran i Umeå för förbränning (energiåtervinning). Sand från reningsverken samlas upp i sandfång och blandas in i jordmassor. Mer om avfallshanteringen i Vännäs kommun finns att läsa i *Avfallsplan 2021*.

2.4 BEREDSKAP

Den nödvattenplan som påbörjades 2018 i samband med krishanteringsövningen i nödvattenförsörjning som genomfördes samma år behöver slutföras och beslutas. Detta är viktigt för att det vid en riktig krissituation ska finnas väl dokumenterat hur berörd personal ska agera, i och med att personal kommer bytas ut och kunskaper glöms lätt bort när de inte utövas eller uppdateras regelbundet.

Under 2020 påbörjades en säkerhetsskyddsanalys för VA-verksamheten. Detta arbete utförs av infrastrukturavdelningen tillsammans med kommunens beredskapssamordnare. Det är viktigt för att undersöka vad inom VA-verksamheten som behöver skyddas, vilka konsekvenser som kan uppstå, vad det behöver skyddas emot och vilka skyddsåtgärder som ska väljas.

I beredskapsarbetet för VA-verksamheten ingår även att arbeta med beredskapsplaner för olyckor inom vattenskyddsområde. Detta har utförts till viss del, men det finns behov av vidare arbete med detta.

Tabell 2. Åtgärdsplan för kommunen i stort.

Åtgärd	Kommentar	Tidsplan	Ansvar
Öka medvetenheten hos kommunmedborgarna om VA-frågor.	Information, rådgivning, tydlig ansvarsfördelning.	Löpande	Förvaltningsövergripande
Arbeta för att ha en god samverkan med framför allt angränsande kommuner samt övriga kommuner i Västerbotten.	Exemplevis genom Kransen, VA-sen och miljösamverkan Västerbotten.	Löpande	Förvaltningsövergripande
Slutföra nödvattenplanen.		2021	Infrastruktursavdelningen
Slutföra första säkerhetsskyddsanalysen för VA-verksamheten.	Levande dokument som ska hållas uppdaterat.	2020	Infrastruktursavdelningen, beredskapssamordnare
Upprätta kretsloppsanpassad hantering av avloppslam.	Behöver ske utifrån de nya bestämmelserna som förväntas från regeringens utredning.	2023	Infrastruktursavdelningen

2.5 KONSEKVENSANALYS

2.5.1 Ekonomiska konsekvenser

- Slamhanteringen kan komma att bli en ökad kostnad utifrån vilken lösning som kommunen krävs välja. I fall slammet behöver transporteras till en anläggning i en annan kommun kommer kostnaderna öka.
- En god samverkan med angränsande kommuner kan ge ekonomiska fördelar vid samarbeten av tjänster, upphandlingar och kunskapsutbyten.

2.5.2 Miljökonsekvenser

- En kretsloppsanpassad hantering av avloppsslam gör att näringsämnen och ändliga resurser kan återvinnas samt att det minskar den totala påverkan på miljön från såväl enskilda avlopp som kommunala reningsverk.
- I fall kommunen blir tvungen att välja en lösning för avloppsslammet där det krävs transporter till en annan kommun för vidare hantering innebär det ökade tunga transporter, vilka har många negativa miljökonsekvenser.
- Att arbeta med hållbarhetsverktyg (hållbarhetsindex) bidrar till en större insikt och kunskap om vilka områden kommunen behöver förbättring i sitt hållbarhetsarbete, för att på sikt minska miljöpåverkan från sina VA-verksamheter.

2.5.3 Sociala konsekvenser

- En ökad medvetenhet och kunskap hos medborgarna gällande VA-frågor gör att det skapas bättre förståelse vid myndighetsbeslut och krav, vilket i sin tur skapar en bättre dialog mellan medborgarna och tjänstemännen.
- En god kommunöverskridande samverkan med en enhetlig syn på hur VA-försörjningen ska bedrivas ger tydligare budskap och beslut till medborgarna i respektive kommun.

3. Plan inom kommunalt verksamhetsområde

I denna delplan beskrivs VA-försörjningen inom kommunalt verksamhetsområde ska bedrivas, utvecklas och optimeras. Det är infrastrukturavdelningen som dagligen ser till att VA-försörjningen fungerar bekymmerslöst för medborgarna. Verksamheten behöver samtidigt blicka framåt för att möta ökade lag- och miljökrav.

3.1 PLANERING FÖR HÅLLBAR DRICKSVATTENFÖRSÖRJNING

Arbete med etablering av reservvattentäkt påbörjades 2015-2016 där kommunen lokaliserade området Ulriksdal (öster om Umeälven) som lämpligt. området ligger helt avskilt från nuvarande vattentäkt då Umeälven fungerar som en vattendelare. Arbetet stannades sedan av innan det hann slutföras då Umeå kommun påbörjade utredningar i ett annat område i Vännäs kommun för att undersöka möjligheterna att etablera en reservvattentäkt till sin verksamhet. De hydrogeologiska undersökningarna pågår fortfarande och utifrån vad dessa visar när det är klart kan det vara ett fördelaktigt alternativ för Vännäs kommun att samverka i denna vattentäkt. Beslut kommer tas i ett senare skede.

I övrigt är det kontinuerliga förnyelse- och renoveringsåtgärder av vattenverket som främst berör beredningsprocessen som anses aktuellt under planperioden.

Figur 2. Dricksvatten (från: Vännäs kommun).

3.2 PLANERING FÖR HÅLLBAR SPILLVATTENFÖRSÖRJNING

EU-kommissionen har skickat in en stämmningsansökan på ett antal reningsverk i Sverige vilket gör att det troligtvis kommer bli en ändring av de svenska föreskrifterna. Bakgrunden handlar om att det i EU:s avloppsdirektiv finns ett undantag gällande biologisk rening vid kallt klimat om anläggningen ligger på en viss höjd. Sverige har tolkat undantagsregeln som att den även kan tillämpas vid kallt klimat utan att det är på hög höjd, vilket det nu har skapats en oenighet kring. De ändringar som kan komma att påverka Vännäs kommun är krav på sekundär rening, så kallat biologiskt reningssteg för att rena framför allt BOD₇. En

beredskap för en sådan ombyggnation i reningsverket i Vännäsby finns då en utredning har gjorts där förslag och kostnader har undersökts. Genom den finns en plan för hur ombyggnation skulle kunna ske och det finns även ledig plats i det befintliga reningsverket. Det kommer krävas en ny tillståndsansökan vid ombyggnation vilka ofta är tidskrävande och därmed behöver arbetet med tillståndsprocessen påbörjas i tid.

En periodisk besiktning är nyligen utförd vilken gav en bra överblick över åtgärdsbehoven under planperioden. I reningsverket i Vännäsby är det i övrigt mindre årliga investeringar och löpande underhåll i verket som planeras. I reningsverket i Tväråbäck finns det behov av några åtgärder som bland annat berör styrsystemet. Sammantaget finns det behov av en intern åtgärdsplan för renovering och underhåll.

Figur 3. Avloppsreningsverket i Vännäsby.

3.3 PLANERING FÖR DRIFT, UNDERHÅLL OCH FÖRNYELSE AV LEDNINGSNÄT

Det kommunala ledningsnätet för dricks-, spill- och dagvatten består både av nytt och gammalt ledningsnät. Det äldre ledningsnätet är i varierat skick, men sammanfattningsvis är det stora delar som kräver en snabbare förnyelsetakt än vad som sker i dagsläget. En plan för hur mycket som ska åtgärdas årligen behöver tas fram.

Planeringen för var och när denna ledningsförnyelse behöver samordnas med planeringen för gatu- och vägunderhållet för att vara mest effektiv ur såväl ekonomisk som tidsmässig aspekt. En god samordning ger även vinster i personal, material och övriga resurser. Driftpersonalen inom båda områdena stärker den interna kommunikationen genom denna gemensamma plan. Vid dessa arbeten är det även av stor vikt att få in informationen om var såväl vägarbeten som ledningsförnyelse har skett samt vad som utförts genom inmätning för att sedan kunna använda som ett GIS-skikt i kommunens kartverktyg.

3.4 EKONOMI

I VA-översikten finns det beskrivet hur VA-försörjningen inom verksamhetsområdet är finansierat genom taxor. Principen är således att intäkterna ska möta kostnaderna för att driva och reinvestera i VA-anläggningarna. Det finns ett stort investeringsbehov vilket

framför allt gäller för förnyelse och renovering av ledningsnätet. För att både medborgarna och VA-huvudmannen är det önskvärt med framförhållning och god planering för att taxehöjningarna ska vara skäliga, förutsägbara och tillräckliga. Utmaningen ligger i att det finns behov av att höja taxorna betydligt kraftigare än tidigare och därför behöver det göras en ekonomisk modell för VA-kollektivet på lång sikt. Det krävs även en politisk samsyn på hur denna modell och plan ska se ut.

Tabell 3. Åtgärdsplan inom kommunalt verksamhetsområde.

Åtgärd	Kommentar	Tidsplan	Ansvar
Etablera ny reservvattentäkt.	I samverkan med Umeå kommun alternativt i egen regi.	2030	Infrastrukturavdelningen
Skapa en långsiktig plan för utveckling av VA-taxan.	Ekonomisk framförhållning inför kommande investeringar och en jämn utveckling av VA-taxan.	2021	Infrastrukturavdelningen
Förnyelseplaner för vattenverken.	Förnyelse- och renoveringsåtgärder främst gällande beredningsprocessen.	2022	Infrastrukturavdelningen
Förnyelseplaner för reningsverken.	Bland annat inför biologiskt reningssteg i reningsverket i Vännäsby.	2022	Infrastrukturavdelningen
Långsiktigt plan för renovering av ledningsnät.	Kräver samverkan med vägarbeten.	2021	Infrastrukturavdelningen

3.5 KONSEKVENANALYS

3.5.1 Ekonomiska konsekvenser

- De åtgärder i form av reinvesteringar och underhåll på anläggningar och ledningsnät som framtiden kräver och därför finns med i planen kommer innebära höjningar av brukningsavgiften.
- Den långsiktiga planeringen gör att risken för oförutsedda kostnader minskar.
- Ökad kunskap om risker gör att oförutsedda kostnader kan förebyggas.
- Långsiktig planering av VA-taxans utveckling gör att medborgarna får en skälig och förutsägbar höjning av avgifterna.

3.5.2 Miljökonsekvenser

- God förnyelseplanering av anläggningar och ledningsnät minskar risken för bräddning, tillskottsvatten och läckor.
- Upprustning och optimering av mekanisk utrustning minskar energiförbrukningen.
- Planering för biologiskt reningssteg ger en bättre rening av framför allt organiskt material och kväve.

3.5.3 Sociala konsekvenser

- Planering för den kommunala VA-försörjningen gör att hela den infrastrukturen optimeras och minskar risken för leveransbrott.

- En god planering ger bättre förutsättningar vid risktillfällen där höjd beredskap krävs; exempelvis vid översvämningar, torrperioder eller yttre hot. Detta gör att medborgarna kan känna sig tryggare i att den kommunala VA-försörjningen fungerar även vid oförutsedd yttre påverkan.

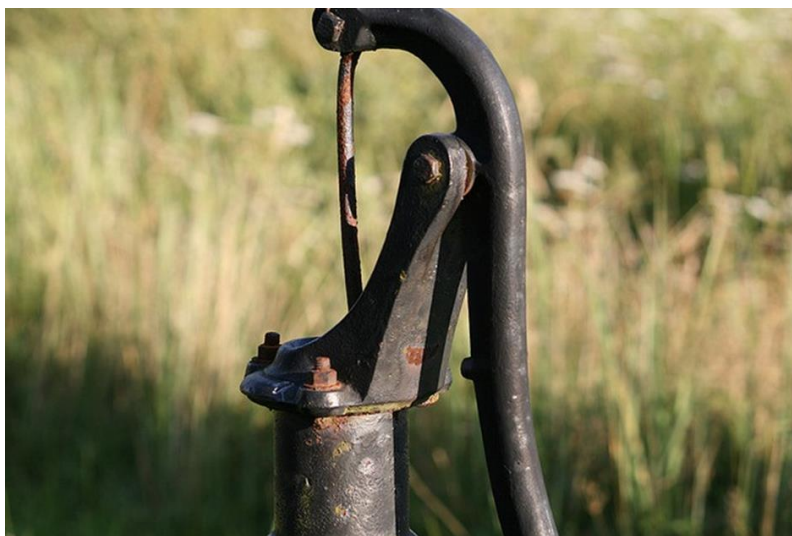
4. Plan utanför kommunalt verksamhetsområde

I denna delplan beskrivs hur vatten och avlopp ska hanteras utanför det kommunala verksamhetsområdet. Detta gäller både de fastigheter som även i framtiden kommer ha enskilt vatten och avlopp, men också de fastigheter där det kan vara ovisst i väntan på planerad utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp. Frågor om enskilda avloppslösningar kan uppkomma i samband med bygglovsansökningar, klagomål på undermåliga avlopp, anmälan om ändring av befintligt avloppsanläggning eller ansökan om tillstånd till nya enskilda avloppsanläggningar. Funderingar kring enskilt dricksvatten uppkommer vanligtvis vid bygglovsansökningar eller vid provresultat som visat dålig vattenkvalité.

4.1 ENSKILD VA-FÖRSÖRJNING

4.1.1 Dricksvatten

Enskilt dricksvatten förekommer där det inte anses finnas behov av VA-försörjning ur ett större sammanhang eller enligt vattentjänstlagen 6 §. Det krävs ingen anmälan eller tillståndsansökan för att anlägga en enskild dricksvattenanläggning. Ifall anläggningen består av en borrhål ska detta anmälas till brunnarkivet hos Sveriges geologiska undersökning (SGU) enligt lagen om uppgiftsskydd (SFS 1975:424). Detta för att ha kunskap om vart det finns borrhål i samband med skydd av dricksvatten, hållbar vattenplanering, brunnborrning av bergvärme, samhällsplanering m.m. Det är fastighetsägaren som själv är ansvarig för anläggningen och dricksvattnets kvalitet. Miljö- och byggavdelningen är rådgivande vid behov, men det är Livsmedelsverket som är vägledande myndighet.

Figur 4. Äldre vattenpump (källa: www.vaguiden.se)

4.1.2 Avloppsanläggningar

I områden där det är goda förutsättningar för enskilda avloppsanläggningar och det inte anses finnas behov av VA-försörjning ur ett större sammanhang eller enligt vattentjänstlagen 6 § är bedömningen att enskilda avloppsanläggningar är den mest lämpliga lösningen.

Tillstånd för enskilda avloppsanläggningar prövas och beslutas av plan- och miljönämnden. Avloppsanläggningen ska vara robust och ha en god funktion för att långsiktigt rena avloppsvattnet från näringsämnen, syretärande ämnen och smittoämnen. Avloppsanläggningen ska motverka att det uppstår olägenhet för människors hälsa eller miljön genom till exempel lukt, förorening av ytvatten eller dricksvatten. Det som står i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet är att anläggningen ska ha längre gående rening än slamavskiljning. Vid anläggandet av nya avlopp ska de utföras i enlighet med Miljösamverkans Västerbottens vägledning *Planera för avlopp* (Miljösamverkan Västerbotten, 2014) samt de allmänna råd som ges från Havs- och vattenmyndigheten (HVMFS 2016:17). Under slutet av 2019 släppte Havs- och vattenmyndigheten en Vägledning för prövning av små avlopp (mellan 5-200 pe) vilken utgår från Miljöbalken (1998:808), förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet samt de allmänna råden (HVMS 2016:17). Denna ska komplettera de nämnda allmänna råden samt ersätta Naturvårdsverkets handbok 2008:3 *Små avloppsanläggningar* (Naturvårdsverket, 2008). En notering kring riktlinjer och vägledningar är att de uppdateras och revideras ständigt över tid och därför kan även arbetsmetodik och information förändras.

Figur 5. Slamavskiljare i ett enskilt avlopp (källa: www.havochvatten.se).

Enligt de åtgärds punkter i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram som nämns gällande avloppsvatten kan man sammanfatta det med att kommunen ska säkerhetsställa minskade utsläpp från enskilda avlopp. Tillsyn av enskilda avloppsanläggningar utförs av plan- och miljönämnden med syfte att kontrollera att anläggningarna uppnår dagens krav på rening av avloppsvatten samt för att motverka att det uppstår olägenhet för människors hälsa eller miljön. Miljö- och byggavdelningen ska inrätta en inventeringsplan för att på så vis kunna planera inventeringar i de områden som har störst behov av det ur miljö- och/eller hälsosynpunkt.

4.2 GEMENSAMHETSANLÄGGNINGAR FÖR VA

4.2.1 Dricksvatten

Det finns ett antal vattenföreningar som har dricksvattentäkter vilka försörjer mer än 50 personer eller producerar mer än 10 m³ dricksvatten/dygn. Av dessa nio är det endast tre som något form av områdesskydd, vilka är i behov av en översyn för uppdatering. Att upprätta vattenskyddsområden är en process som innebär en del arbete och är även en ekonomisk investering. Efter ikraftträdandet kan det innebära nya restriktioner inom vattenskyddsområdet gällande verksamheter, byggnationer och anläggningar av olika slag.

Enligt de åtgärds punkter som nämns gällande dricksvatten i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram innebär sammanfattningsvis att det åligger kommunen att säkerhetsställa ett långsiktigt skydd för både den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Arbetet förutsätter även att kommunen tar en aktiv roll. Miljö- och byggavdelningen kan som tillsynsmyndighet stötta fastighetsägarna kunskapsmässigt och hjälpa till att driva processen med upprättande av vattenskyddsområden framåt, men kostnaderna ligger på vattenföreningarna. I dagsläget finns det inga beslutade personella resurser inom miljö- och byggavdelningen till att arbeta med detta då det ligger utanför verksamhetsplanen.

Ett alternativ till att bilda ett vattenskyddsområde är att inrätta lokala hälsoskyddsföreskrifter som ger områdesskydd till enskilda dricksvattentäkter i form av förhållningsregler. Lagstöd för detta finns i både Miljöbalken (1998:808) och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet. Det anses som ett lämpligt alternativ för de dricksvattentäkter som består av grundvatten och som försörjer mellan 50-100 personer. Avgränsningen är gjord av Länsstyrelsen Västra Götaland som tog fram en vägledande rapport (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2010) som handlar om hur och när denna typ av områdesskydd kan vara lämpligt att inrätta.

Under 2016 arbetade Miljösamverkan Västerbotten (där ibland Vännäs kommun) med ett projekt som gick ut på att ta fram användbara rutiner och arbetsmaterial som stöd vid framtagande av sådana lokala hälsoskyddsföreskrifter. Dessa ställer endast krav som har i syfte att hindra olägenhet för miljön eller människors hälsa enligt 9:3 i Miljöbalken till skillnad mot ett vattenskyddsområde som är inrättat genom föreskrifter enligt 7 kap i Miljöbalken. Ytterligare skillnader mellan dessa typer av områdesskydd är att det inte är omfattande tekniska utredningar eller samrådsförfaranden som ligger till grund vid de lokala hälsoskyddsföreskrifternas framtagande. Vattenskyddsområden enligt 7 kap i Miljöbalken innebär ett starkare skydd av dricksvattnet och med det kan det även innebära hårdare krav och begränsningar för verksamheter och enskilda individer.

Skyddsföreskrifter för ett vattenskyddsområde innehåller ett antal restriktioner för vilka åtgärder och verksamheter som får bedrivas inom ett skyddsområde. Vissa restriktioner

innebär att miljö- och byggavdelningen ska kontaktas innan åtgärder eller verksamheter får påbörjas, och vissa restriktioner innebär ett totalförbud. Ibland är skyddsområdet uppdelat i olika zoner innehållande olika grad av restriktioner. Dessa skyddsföreskrifter har som syfte att skydda den värdefulla vattentakten mot yttre påverkan. Exempel på innehåll är förbud mot enskilda avloppsanläggningar, bekämpningsmedel och gödsling inom skyddszonerna. Det sistnämnda berör främst jord- och skogsbruk.

4.2.2 Avloppsanläggningar

De totalt fyra avloppsanläggningarna (mellan 25-100 pe) som i dagsläget finns i kommunen ska miljö- och byggavdelningen fortsatt bedriva tillsyn på. Detta innebär bland annat att ställa krav på de åtgärder som anses nödvändiga för att uppfylla lagstiftningen samt inte orsaka olägenhet för miljö eller människors hälsa. Samma reningskrav gäller för de gemensamma avloppsanläggningarna som för de enskilda (se avsnitt 4.1.2). Generellt förespråkas gemensamma anläggningar (med god funktion) då det ger färre utsläppspunkter och minskar risken för att sprida smittämnen och andra föroreningar i de enskilda dricksvattenbrunnarna.

4.3 I VÄNTAN PÅ KOMMUNAL VA-UTBYGGNAD

Det kan uppstå situationer där VA-utbyggnad ligger några år framåt i tiden. För de områden som identifierats som utbyggnadsområden kan det dröja uppemot 15 år innan utbyggnad av kommunalt VA kommer ske. Läs mer om utbyggnadsplanen i kapitel 5 Plan för VA-utbyggnad.

Kommunen ska informera om de planer som finns för vatten och avlopp vid förfrågningar. Fastighetsägaren kan söka tillfälligt tillstånd (exempelvis vid nybyggnationer), provningar görs som vanligt i varje enskilt fall av plan- och miljönämnden.

Tillsyn av befintliga avloppsanläggningar kommer inte prioriteras i dessa områden, men i de fall där det föreligger allvarlig risk för påverkan på miljö eller människors hälsa kan åtgärder krävas. VA-försörjningen ska då lösas så effektivt som möjligt utifrån de lagkrav som finns samt utifrån de platsspecifika förhållandena. Tillfälliga lösningar med tidsbegränsande tillstånd bör avvägas i väntan på anslutning till den allmänna VA-anläggningen. Vännäs kommun kommer inte lösa in dessa tillfälliga VA-anläggningar, eventuellt kommer det krävas separata avtal mellan fastighetsägaren och kommunen angående detta.

4.4 EKONOMI

Enskilt vatten och avlopp finansieras av fastighetsägaren själv och VA-försörjningen är i princip är kostnadsfri till stora delar under brukningstiden. Den avgift som återkommer kontinuerligt är slamtömningsavgiften från kommunens renhållningsavdelning vilken fastställs av kommunfullmäktige årligen. Större kostnader uppstår i samband med anläggandet av nya avloppsanläggningar och dricksvattenbrunnar samt vid reoveringar.

Vid ansökan om anläggning av en ny avloppsanläggning samt vid tillsyn tas avgift ut för handläggning vilka är timavgifter som även de fastställs av kommunfullmäktige.

Tabell 4. Åtgärdsplan utanför kommunalt verksamhetsområde.

Åtgärd	Kommentar	Tidsplan	Ansvar
Upprätta en plan för inventering av enskilda avlopp för att kunna prioritera områden där det finns störst behov av tillsyn och åtgärder.	För att uppfylla lagstiftning och miljökvälighetsnormer samt för att skydda människors hälsa och miljön.	2025	Miljö- och byggavdelningen
Upprätta formella områdesskydd för alla vattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m ³ /dygn.	Kommunen ska stötta och vara en pådrivande aktör i processen. Kommunens allmänna vattentäkter är åtgärdade och de övriga kvarstår.	2027	Miljö- och byggavdelningen
Revidering av befintliga områdesskydd.	Kommunen ska stötta och vara en pådrivande aktör i processen. Gäller tre vattentäkter där det i nuläget finns områdesskydd men som är i behov av uppdatering.	2027	Miljö- och byggavdelningen
Se över och uppdatera informationsmaterial om enskilda avlopps- och dricksvattenanläggningar.	För att ge stöd och kunskap till enskilda fastighetsägare.	Löpande	Miljö- och byggavdelningen

4.5 KONSEKVENANALYS

4.5.1 Ekonomiska konsekvenser

- Att inrätta vattenskyddsområden är en process som kräver en viss ekonomisk insats. Detta kommer påverka de fastighetsägare som ingår i vattenföreningarna.
- Att åtgärda ett undermåligt avlopp kräver vanligtvis en ekonomisk insats, vilket påverkar den enskilde fastighetsägaren.
- Tydliga riktlinjer för funktionskraven på enskilda avlopp i kombination med god information om tidsplan för eventuella krav på åtgärder ger möjlighet till ekonomisk planering för den enskilde fastighetsägaren.

4.5.2 Miljökonsekvenser

- Genom att ha en politiskt antagen plan för hur avloppsinventeringarna ska utföras och vilka områden som ska prioriteras gör att man kan utföra åtgärder där de gör störst miljönytta.
- En kunskapshöjning hos medborgarna gör att det finns en större vilja att skydda både sitt eget och andras dricksvatten genom exempelvis områdesskydd för att minska risken för negativ yttre påverkan på dricksvattentäkten.
- En kunskapshöjning hos medborgarna gör även att det finns en större förståelse och vilja att ha fungerande enskilda avloppsanläggningar samt generellt bättre koll på hur väl fungerande sitt enskilda avlopp är.

4.5.3 Sociala konsekvenser

- Med vattenskyddsområden och lokala hälsoskyddsföreskrifter tillkommer det restriktioner för åtgärder och verksamheter inom skyddsområdet. Detta kan påverka verksamheter och den enskilda individen.
- Förhöjd kunskap bland medborgarna gör att det skapas bättre förståelse när det ställs krav på åtgärder av exempelvis enskilda avlopp, vilket i sin tur skapar en bättre dialog mellan medborgarna och tjänstemännen.

5. Plan för VA-utbyggnad

Detta kapitel innehåller beskrivningar av de områden där utbyggnad av det kommunala verksamhetsområdet för VA planeras utifrån den samlade bedömningen. Denna är gjord utifrån den nuvarande uppskattade situationen gällande behov, kunskap, ekonomi och planerade resurser. Således kan flera områden bli aktuella vid kommande revideringar av planen ifall de nämnda förutsättningarna förändras.

5.1 METOD FÖR PRIORITERING OCH VAL AV OMRÅDEN

I Vännäs kommun finns det ett flertal områden som består av sammanhållen bebyggelse men som inte är anslutet till det kommunala verksamhetsområdet för vatten och avlopp. Enligt 6 § i Lagen om allmänna vattentjänster är kommunen skyldig att ordna VA-försörjning i större sammanhang för ny eller befintlig bebyggelse ifall det bedöms vara nödvändigt ur ett miljö- eller hälsoperspektiv. Enligt förarbetena till bestämmelserna anses ett större sammanhang motsvara ca 20-30 samlade fastigheter. Vid särskilda skäl kan det vara färre fastigheter. Riktvärdet för en bebyggelsegrupp är ca 100 meter mellan bostadshusen, med hänsyn till topografin. Tomtgränserna angränsar till varandra eller endast skiljs via en väg, ett grönområde eller liknande.

Det som styr vilka områden som ska prioriteras för anslutning till det kommunala verksamhetsområdet för vatten och avlopp är en sammanvägning av *behovet* av åtgärder för en långsiktigt hållbar VA-försörjning och *möjligheterna* till att tillgodose behoven genom VA-utbyggnad. Behovet baseras på miljö- och hälsoskyddsskäl, det vill säga behovet av att lösa VA-försörjningen på annat vis än genom enskilda lösningar på grund av risk för människors hälsa eller miljön. Faktorer här är bland annat:

- Dåliga markförutsättningar för enskilda avlopp på grund av mycket lerig mark, bergigt, kraftigt kuperat, hög grundvattennivå m.m.
- Stor risk för påverkan på dricksvattnet på grund av dåliga markförutsättningar eller tätbebyggt område.
- Närhet till känslig recipient (dålig ekologisk status).
- Närhet till recipient med god ekologisk status med syfte att bibehålla detta.
- Närhet till skyddad natur, vattenskyddsområde eller badplats.
- Ökade risker för påverkan på dricksvattnet på grund av högt bebyggelsetryck eller många enskilda avlopp med dålig funktion.

Möjligheterna baseras på de möjligheter som finns att ansluta ett område till det befintliga kommunala verksamhetsområdet. Faktorer som styr detta är framför allt närhet till det befintliga verksamhetsområdet (anläggningar och ledningar) samt områdets storlek (antal berörda fastigheter). I samband med att VA-översikten togs fram identifierades ett antal VA-utredningsområden som anses kunna ha ett behov av kommunal VA-försörjning utifrån en eller flera ovan nämnda faktorer.

5.2 VA-UTBYGGNADSPLAN

5.2.1 Beskrivning av områdena

De områden som kan bli aktuella för anslutning till det kommunala verksamhetsområdet presenteras här nedan och är områden med hög belastning från enskilda avlopp. Flera av områdena kan på sikt hamna inom vattenskyddsområde om den framtida reservvattentäkten för dricksvatten placeras enligt nuvarande förslag.

Exakt vilka fastigheter som kan komma att ingå inom respektive område är inte klarlagt i dagsläget, utan kommer fastställas i ett senare skede. Områdena som visas i figurerna kan därför inkludera fler eller färre fastigheter vid beslutet om verksamhetsområdet.

Tabell 5. Beskrivning av områden som kan bli aktuella för anslutning till det kommunala verksamhetsområdet.

Utbyggnadsplan (2021-2035)	
Område	Beskrivning
Östra Spöland	<p>Samlad bebyggelse med ca 50 fastigheter.</p> <ul style="list-style-type: none">• 10 fastigheter har endast BDT-vatten.• Varje fastighet har en enskild trekammarbrunn som går till Vattenfalls pumpstationer och pumpas sedan vidare till kommunens förbindelsepunkt och går vidare till reningsverket i Vännäsby.• Området är i dagsläget inte planlagt.• Kan på sikt hamna inom vattenskyddsområde om den framtida reservvattentäkten placeras enligt nuvarande förslag.• Recipient är Vindelälven vilken i dagsläget har måttlig ekologisk status.• Ca 2 km till befintligt verksamhetsområde.• Inventerat 2017.
Västra Spöland	<p>Samlad bebyggelse med ca 80 fastigheter.</p> <ul style="list-style-type: none">• Ca 20 fastigheter har endast BDT-vatten.• Varje fastighet har en enskild trekammarbrunn som går till Vattenfalls pumpstationer och pumpas sedan vidare till kommunens förbindelsepunkt och går vidare till reningsverket i Vännäsby.• Området är i dagsläget inte planlagt.• Kan på sikt hamna inom vattenskyddsområde om den framtida reservvattentäkten placeras enligt nuvarande förslag.• Recipient är Vindelälven vilken har måttlig ekologisk status.• Ca 1,5 km till befintligt verksamhetsområde.• Inventerat 2017

Vännfors	<p>Samlad bebyggelse med ca 100 fastigheter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Området är i dagsläget inte planlagt. • Kan på sikt hamna inom vattenskyddsområde om den framtida reservvattentäkten placeras enligt nuvarande förslag. • Recipient är Vindelälven vilken har måttlig ekologisk status. • Ca 6 km till befintligt verksamhetsområde.
Sunnanå	<p>Samlad bebyggelse med ca 40 fastigheter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Området är i dagsläget inte planlagt men delar av området är beslutat LIS-område. • Recipient är Umeälven vilken har otillfredsställande ekologisk potential. • En badplats ligger på andra sidan Umeälven. • Ca 1 km till befintligt verksamhetsområde.
Strand	<p>Samlad bebyggelse med ca 100 fastigheter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Området är i dagsläget inte planlagt. • Recipienten är Umeälven vilken har otillfredsställande ekologisk potential. • Brånsjöns naturreservat ligger i närheten. • Ca 1,5 km till befintligt verksamhetsområde.

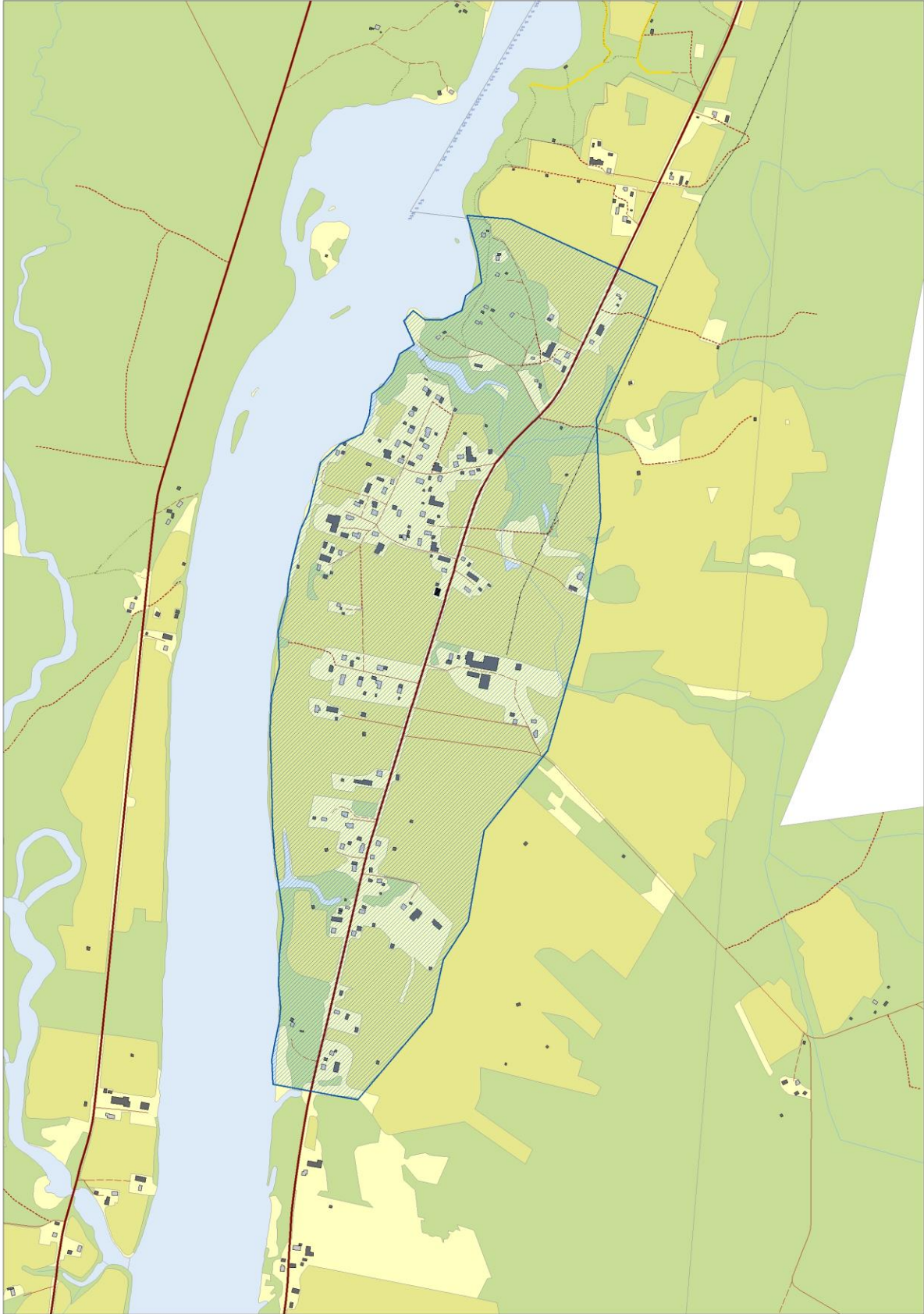
Figur 6. Områden med hög belastning från enskilda avlopp och som kan bli aktuella för utbyggnad av kommunalt VA i Vännäs kommun.

Figur 7. Område Östra Spöland.

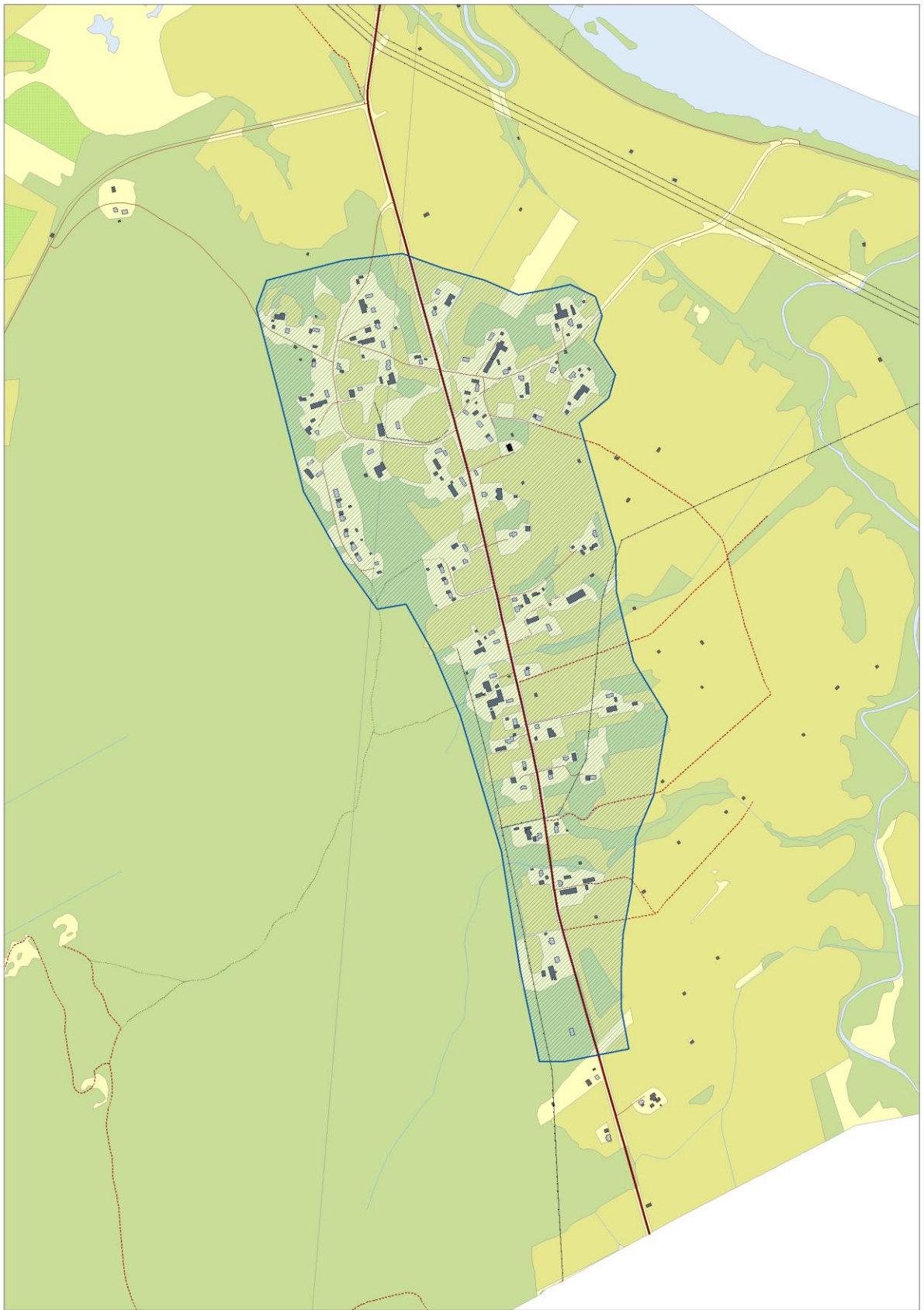
Figur 8. Område Västra Spöland.

Figur 9. Område Vännfors.

Figur 10. Område Sunnanå.

Figur 11. Område Strand.

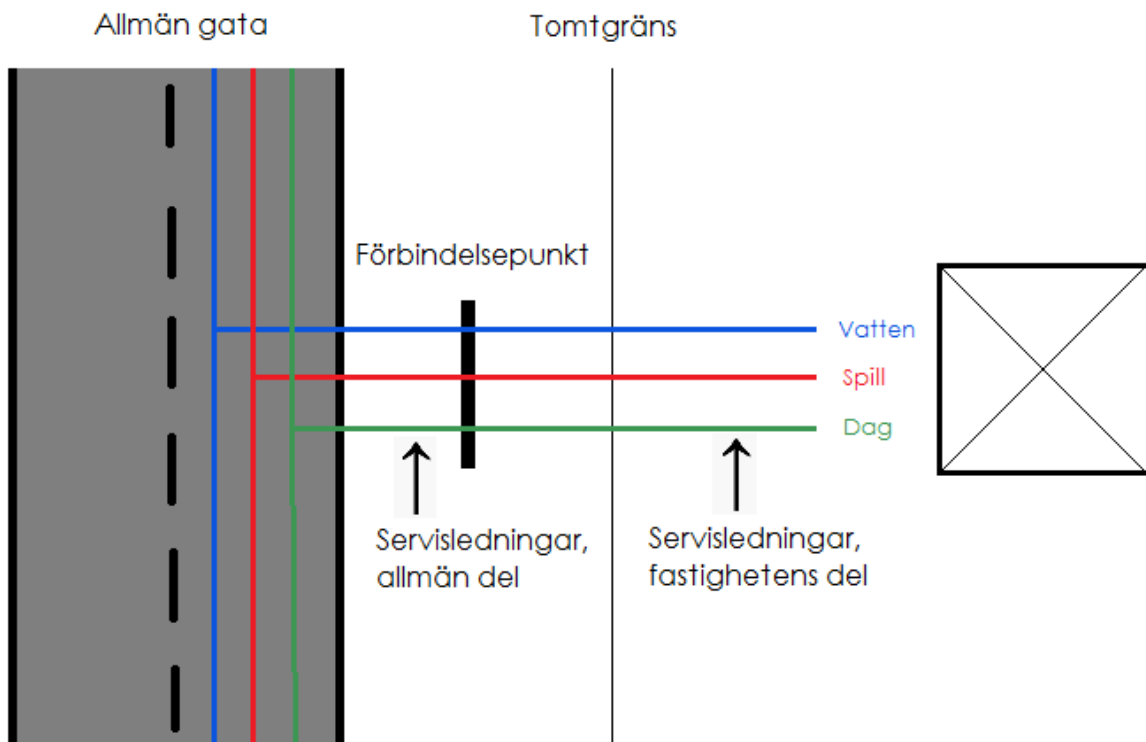
5.3 VAD INNEBÄR VA-UTBYGGNADEN FÖR BERÖRDA FASTIGHETSÄGARE?

Inför utbyggnad av varje område fattar kommunfullmäktige beslut om nytt verksamhetsområde för kommunalt VA. Inför beslutet utreds ifall det finns behov av samtliga vattentjänster (dricksvatten, spillvatten, dagvatten) samt hur avgränsning av vilka fastigheter som bör ingå ska se ut.

Berörda fastigheter kommer att få information i god tid innan VA-utbyggnad påbörjas i deras område. Denna information kommer ske via brevutskick samt genom informationsmöten vilket kommer ske löpande genom processen.

VA-utbyggnaden finansieras av anslutningsavgifter som fastighetsägaren som äger en fastighet inom det beslutade området måste betala. Denna avgift utifrån kommunens gällande VA-taxa som är beslutad i Kommunfullmäktige. Den är även individuell och baseras på bland annat antal bostadsenheter på fastigheten samt hur stor fastigheten är. Möjlighet till särtaxa finns ifall ett visst område är väsentligt dyrare att ansluta än övriga områden inom kommunen, detta innebär då en högre anslutningsavgift för dessa fastighetsägare.

När förbindelsepunkten (den punkt som reglerar ansvarsförhållandet mellan VA-huvudmannen och fastighetsägaren, se figur 12) är meddelad av VA-huvudmannen ska anslutningsavgiften betalas. Ledningarna som går in till fastigheten från förbindelsepunkten ansvarar fastighetsägaren själv för. När fastigheten är ansluten och en vattenmätare är installerad ska fastighetsägaren fortsatt betala den återkommande bruksavgiften för att täcka kostnader för drift och underhåll av de kommunala VA-anläggningarna. Enligt allmänna bestämmelser för användandet av allmänna vatten- och avloppsanläggningar i (ABVA) Vännäs kommun upprättas förbindelsepunkten ca 0,5 m utför tomtgränsen. På landsbygden är det vanligt med större fastigheter och då skapas förbindelsepunkten ca 10 m från byggnaden. Huvudmannen och fastighetsägaren samråder vanligtvis om positionen och de nämnda avstånden kan korrigeras utifrån de platsspecifika förutsättningarna.

Figur 12. Illustrativ bild över förbindelsepunkten och därmed ansvarsgränsen för VA-huvudman/fastighetsägare.

Tabell 6. Åtgärder för utbyggnad av kommunalt VA.

Åtgärd	Kommentar	Tidsplan	Ansvar
Upprätta en arbetsprocess för utbyggnad av kommunalt VA.	Ifall områdena vid den nya reservvattentäkten ska byggas ut med kommunalt VA blir det många nya områden på kort tid vilket kräver planering och prioritering.	Innan utbyggnad påbörjas.	Infrastrukturavdelningen
Inrätta och utföra utbyggnad av det kommunala verksamhetsområdet .	Enligt utbyggnadsplanen. Kan krävas nya detaljplaner.	2035	Infrastrukturavdelningen, ev miljö- och byggavdelningen

5.4 KONSEKVENANALYS

5.4.1 Ekonomiska konsekvenser

- Utbyggnadsplanen ger möjligheter att beräkna hur framtida kostnader för utbyggnad påverkar VA-taxan. Detta gör det i sin tur möjligt för skäligen och förutsägbara taxehöjningar.
- För fastighetsägarens del ger det fördelar i och med möjligheten att göra en privatekonomisk planering när denne är medveten om tidsplanen för utbyggnad. Det minskar även eventuell osäkerhet kring sina boendekostnader.
- I och med att en utbyggnadsplan ger en övergripande bild över vilka områden som ska anslutas under en relativt lång tidsperiod har VA-huvudmannen möjligheten att ansluta dem i den mest praktiska och kostnadseffektiva ordningen.
- Utbyggnadsplanen ger samordningsvinster när olika förvaltningar, avdelningar och aktörer har en gemensam tidsplan att arbeta utifrån. Exempel på detta är hur man ska lägga upp arbetet inom detaljplaner, tillsyn och markjobb.

5.4.2 Miljökonsekvenser

- Miljö- och byggavdelningen kan planera och optimera sitt tillsynsarbete. Detta gör att resurserna kan läggas där de ger störst miljönytta och de kan även bli mer effektiva. Exempelvis kan arbetet med avloppsinventeringar planeras utifrån utbyggnadsplanen.
- Områdena som har valts i utbyggnadsplanen har delvis valts med anledning att de har ett behov av åtgärder ur ett miljömässigt perspektiv. Det kan vara starkt påverkad recipient eller undermåliga enskilda avlopp. Utbyggnad av kommunalt VA gör det möjligt att minska denna belastning.
- Utan utbyggnadsplanen kommer utbyggnad av kommunalt VA troligtvis ta längre tid. Det innebär fler år med tunga transporter vid slamtömningar och utsläpp från undermåliga enskilda avlopp.
- Alla nämnda punkter ovan ger bättre möjligheter att uppnå miljö kvalitetsnormerna.

5.4.3 Sociala konsekvenser

- Utbyggnadsplanen ger medborgarna möjlighet till få ta del av den gemensamma målbilden som finns inom kommunen. Tydlig information om när och var utbyggnad ska ske minskar osäkerhet om sitt boende.
- Samordningsvinsterna i och med utbyggnadsplanen mellan förvaltningar, avdelningar och aktörer gäller även här i och med ökad effektivitet och samarbete ger en bättre arbetsmiljö.
- Planering kring utbyggnad ger dialog och förtroende mellan medborgare och tjänstemän vilket skapar nöjda medborgare och medarbetare.

6. Nollalternativ

Ett nollalternativ kan definieras som en beskrivning av vilka konsekvenser som förväntas ske ifall planen inte genomförs.

Den största konsekvens som antas ifall planen inte genomförs är att förutsättningarna för en långsiktig och medveten planering av VA-verksamheten uteblir. Istället blir verksamheten reaktivt styrd utifrån de behov och situationer som uppkommer på kort sikt. En VA-plan syftar till att väga samman olika intressen för få synergieffekter och på så vis få ut största möjliga miljönytta av åtgärderna. Som en naturlig konsekvens av detta uppnås minsta möjliga negativa miljöpåverkan - detta försvåras vid ett nollalternativ.

Utan VA-planen riskerar den gemensamma helhetssynen på VA-verksamheten inom kommunen att utebli, dels mellan tjänstemän från olika avdelningar men även mellan medborgare och tjänstemän. Nollalternativet försvårar arbetet med en gemensam framåtriktning för hela kommunens VA-försörjning utifrån ett miljö- och hälsobehov samt för kommunens generella utvecklingsmöjligheter. Utan en god samordning och samverkan ökar risken för olämplig placering av ny bebyggelse med hänsyn till VA-försörjningen.

Ett nollalternativ skulle göra det svårare att uppnå miljö kvalitetsnormerna i alla kommunens sjöar och vattendrag, detta genom att utebliven planering sannolikt skulle minska genomförandet av den kommunala VA-utbyggnaden till områden som i dagsläget påverkar vattenförekomster negativt. Vattenförekomster och omkringliggande miljö som fungerar som rekreationsområden och är viktiga för friluftslivet, dessa riskerar att blir mindre attraktiva vid negativ påverkade av bland annat näringsläckage från avlopp. Utan det gemensamma arbetet med VA-försörjningen anses det även bli svårare att uppnå de nationella miljömålen som är knutna till vatten.

VA-planens genomförande kan innebära ökade kostnader för befintliga och nya medlemmar av VA-kollektivet. Däremot anses en välplanerad VA-utbyggnad bli mer kostnadseffektiv jämfört med nollalternativet eftersom de planerade kostnadsökningarna är en direkt följd av det ansvar som kommunen tar för att bibehålla en långsiktigt hållbar VA-försörjning. Att undvika genomförandet av de åtgärder som krävs för detta ger en betydlig ökad risk för driftstörningar och svårigheter att uppfylla krav från myndigheter, vilket på sikt kan ge stora och oväntade utgifter. Nollalternativet ger även en ökad risk att drabbas av konsekvenser som klimatförändringarna medför på VA-försörjningen.

7. Referenser

Havs- och vattenmyndigheten. 2014. *Vägledning för kommunal VA-planering*. Rapport 2014:1/Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket.

HVMFS 2016:17. *Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanläggningar för hushållsvatten*.

Länsstyrelsen Västra Götaland. 2010. *Skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter – en vägledning*. Rapport 2010:61/Länsstyrelsen Västra Götaland.

Miljösamverkan Västerbotten. 2014. *Planera för avlopp – vägledning för tillsynsmyndigheter i Västerbottens län*. Miljösamverkan Västerbotten.

Naturvårdsverket. 2008. *Små avloppsanläggningar – handbok till allmänna råd*. Handbok 2008:3/Naturvårdsverket.

Svenskt vatten. 2020. *Hållbarhetsindex*. <https://www.svenskvatten.se/va-chefens-verktygslada/va-statistik/hallbarhetsindex/> (hämtad 2020-08-31).

Vattenmyndigheterna. 2016. *Förvaltningsplan 2016-2021 för Bottenvikens vattendistrikt. Del 4, Åtgärdsprogram 2016-2021 - Åtgärder riktade till myndigheter och kommuner samt konsekvensanalys*. Vattenmyndigheterna i samverkan med Länsstyrelsen Norrbotten.

Vännäs kommun. 2020. *Avfallsplan 2021*.

Bilaga 1 - Ordlista och begreppsförklaring

ABVA

Allmänna bestämmelser för användande av allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

Avlopp

System för att leda bort och ta hand om spillvatten, dagvatten och dränvatten.

Biologisk rening

Rening av avloppsvatten genom tillsättning av mikroorganismer för att främst rena vattnet från organiska substanser och kväve, men även oorganiska salter och fosfor kan avlägsnas.

BOD₇

Biokemisk syreförbrukning under sju dygn, dvs. ett mått på hur mycket lösligt syre som behövs för mikroorganismer att bryta ned organiskt material under sju dygn. Höga koncentrationer av organiskt material kräver mycket syre. BOD₇ är ett sätt att mäta organiskt material.

Dagvatten

Ytligt avrinnande regnvatten och smältvatten.

Dricksvatten

I Livsmedelslagen (LIVSFS 2001:30) definieras det enligt följande: "allt vatten som, antingen i sitt ursprungliga tillstånd eller efter beredning, är avsett för dryck, matlagning eller beredning av livsmedel, oberoende av dess ursprung och oavsett om det tillhandahålls genom en distributionsanläggning, från tankar, i flaskor eller i behållare".

Enskild anläggning

En vatten- eller avloppsanläggning som inte är en allmän VA-anläggning.

Gemensamhetsanläggning

En delad avloppsanläggning som vanligtvis förvaltas i allmänhet av en samfällighetsförening eller i vissa fall ett antal fastighetsägare, där anläggningen tillhör själva fastigheterna och inte fastighetsägarna. Utifrån anläggningslagen (1973:1149) kan en sådan bildas vid en lantmäteriförrättning.

HaV

Havs- och vattenmyndigheten.

Kommunal VA-anläggning

En vatten- eller avloppsanläggning som förvaltas och ägs av en kommun enligt de skyldigheter som står i vattentjänstlagen (2006:412).

PE (personekvivalenter)

Måttenhet som främst används för att beräkna belastningen av t.ex. ett avlopp.

Recipient

Det vattendrag som avlopps- eller dagvatten leds till, med eller utan rening.

SGU

Sveriges geologiska undersökning.

Spillvatten

Förorenat vatten från bland annat hushåll, industrier, serviceanläggningar.

VA-huvudman

Ägare av en allmän VA-anläggning.

Vakin

Vatten- och avfallskompetens i norr. Kommunalägt bolag som är huvudman för VA-verksamheten i Umeå.

Vattentäkt/dricksvattentäkt

Naturlig sötvattenförekomst som används som råvara till dricksvatten.

Verksamhetsområde

Ett geografiskt område där vatten- och/eller avlopp försörjs genom allmänna anläggningar.

Bilaga 2 - Lagar, styrande dokument och mål

Vattendirektivet (200/60/EG)

EU:s ramdirektiv för vatten som reglerar krav gällande vattenkvalitet och tillgång på vatten. Fokus ligger i att arbeta för ett naturligt växt- och djurliv i vatten samt att säkra dricksvattentillgången. Direktivet har implementerats i svensk lagstiftning genom bland annat *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*.

Vattenförvaltningsarbetet leds av de fem vattenmyndigheterna som är uppdelade i vattendistrikt efter de större havsbassängerna.

Åtgärdsprogram (2016-2021) och miljökvalitetsnormer

Enligt samtliga vattenmyndigheternas åtgärdsprogram (2016-2021) ska kommunerna enligt åtgärd 7 ”*upprätta och utveckla vatten- och avloppsvattenplaner för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas*”.

Som underlag till åtgärdsprogrammen finns statuskvalificeringen för alla vattenförekomster som beskriver den nuvarande vattenkvalitén.

Miljökvalitetsnormerna beskriver hur miljön i vattenförekomsterna ska vara för att god ekologisk och kemisk status ska uppnås samt vid vilken tidpunkt detta ska ha åstadkommit.

Baltic sea action plan

Gemensam aktionsplan för länderna inom HELCOM (Baltic marine environment protection commission, Helsingforskonventionen). Målet med åtgärderna är att Östersjön ska uppnå god ekologisk status 2021. Utifrån detta har alla länder tagit fram nationella åtgärdsprogram uppdelat på fyra delar: övergödning, farliga ämnen, biologisk mångfald och sjöfartens miljöproblem. Detta arbete är kopplat till *EU:s havsmiljödirektiv*.

Miljöbalken (1998:808)

Ett lagverk med den centrala miljölagstiftningen samlad. Utgår ifrån begreppet hållbar utveckling och innehåller bestämmelser och krav om skydd av miljö och hälsa. Utifrån miljöbalken görs bedömningar i de enskilda fallen och de ska vara såväl ekologiskt som ekonomiskt försvarbart. Det vill säga nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått vägs alltid mot kostnaden. Det är alltid miljöbalken som styr lokaliseringen och övriga försiktighetsmått gällande avloppsanläggningar – oavsett om det gäller ett kommunalt reningsverk, ett enskilt avlopp eller en gemensamhetsanläggning.

Plan- och bygglagen (2010:900)

Bestämmelser gällande planläggning av mark och vatten samt byggande. Beskriver kommunens rättigheter och skyldigheter att planera och styra bebyggelseutvecklingen och utgår från ett framåtsyftande perspektiv där hälsa, föroreningsminimering och resurshushållning har stort fokus.

Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster

En speciallag som beskriver att kommunen är skyldig att ordna vattenförsörjning i ett större sammanhang där det krävs för skyddet av miljö eller hälsa. Hållbar utveckling och resurshushållning ska beaktas.

Anläggningslag (1973:1149)

Reglerar gemensamhetsanläggningar för vatten och avlopp. Det vill säga anläggningar som delas av flera fastighetsägare och som ägs och sköts gemensamt.

Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten

Reglerar dricksvatten från vattenverk i offentlig verksamhet (ex. café, hotell, vårdhem) samt om det levererar till mer än 10 m³ per dag eller försörjer fler än 50 personer. Innehåller krav på bland annat beredning, distribution, kvalitet och egenkontroll. Föreskrifterna reglerar endast vattnet efter reningsprocessen, d.v.s. inte själva råvattenkvaliteten i vattenförekomsten.

Internationella mål för hållbar utveckling – Agenda 2030

Under 2015 antog FN:s medlemsländer 17 globala mål för hållbar utveckling som kan delas in i de tre hållbarhetsperspektiven social hållbarhet, ekonomisk hållbarhet samt ekologisk hållbarhet. I Sverige är det statsråden som är ansvariga för att implementera Agenda 2030 i respektive område. Målen ska nås år 2030 tre av dem anses som särskilt betydande inom arbetet med VA:

- Rent vatten och sanitet för alla
- Hav och marina resurser
- Ekosystem och biologisk mångfald

Nationella miljö kvalitetsmål

Riksdagen har beslutat om 16 miljö kvalitetsmål vilka är riktmärken för det nationella miljöarbetet och intentionen var att de skulle nås till år 2020. Detta anses i dagsläget inte sannolikt utan arbetet kommer fortgå. De har en direkt koppling till miljöbalkens målsättning om en hållbar utveckling enligt 1 kap 1§. Målen är inte författningstext, varvid de inte kan utgöra enskild grund till myndighetsbeslut. Dock har de stark påverkan i en rättslig argumentation, vilket även ett antal domar från MÖD har påvisat. Av dessa kan sju stycken anses som särskilt betydande inom arbetet med VA:

- Giftfri miljö
- Bara naturlig försurning
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- God bebyggd miljö

Regionala miljömål i Västerbottens län 2014-2020

Följer i stort sätt samma struktur som de nationella miljömålen. Målen finns till för att samverka regionalt för hållbar utveckling.

Regional plan för dricksvattenförsörjning, Västerbottens län

Nulägesanalys samt framtida prognos över hela länets dricksvattenförsörjning. Identifierar länets viktigaste dricksvattenresurser och uppger därefter rekommendationer för hur dessa ska hanteras. Publicerades 2013 av Länsstyrelsen Västerbotten.

Översiktsplan för Vännäs kommun 2017-2030

Beskriver kommunens planer och mål gällande mark- och vattenanvändning, har fokus på hållbar utveckling. I kapitalet om hållbar utveckling står det: *"Inriktningen för Vännäs kommun ska vara att bli en kommun med en hållbar utveckling. Omtanken om naturen, miljön och människorna ska leda fram till en kommun där det är gott att leva och dit människor vill flytta. Kommunen ska hushålla med naturensresurser och ha en hög grad av återvinning och återbruk. Användning av naturfrämmande ämnen och ändliga råvaror ska vara så liten som möjligt."* Antogs 2018.

Allmänna bestämmelser för användandet av vatten- och avloppsanläggningar i Vännäs kommun (ABVA 2010)

Reglerar användandet av vatten- och avloppsanläggningar samt den ansvarsfördelning som finns mellan fastighetsägaren och Vännäs kommun.

Livsmedelsverkets råd om enskild vattenförsörjning

Gäller för enskilda dricksvattenanläggningar som levererar mindre än 10 m³ per dag eller försörjer mindre än 50 personer samt inte är en offentlig verksamhet. Det är innehavaren av dricksvattenanläggningen som ansvarar för vattenkvalitén och skicket på anläggningen själv.

Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (HVMFS 2016:17) om små avloppsanläggningar för hushållspillvatten

Gäller för enskilda avlopp och gemensamhetsanläggningar som försörjer upp till 25 pe och utgår från bestämmelserna i miljöbalken och förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.